

Городніченко Ю. О., Токарчук Т. В.

РОЗЩЕПЛЕННЯ ПОДАТКІВ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття аналізує вплив політики розщеплення податків на фінансову поведінку місцевих органів влади. Економетрично показано, що за інших рівних умов розщеплення податків сприяє перекосам у податковому навантаженні, а отже, призводить до зниження ефективності бюджетної політики в Україні.

Вступ

Збалансування доходів і видатків органів місцевого самоврядування, спрямоване на те, щоб забезпечити населення суспільними послугами на рівні мінімальних соціальних потреб, є сьогодні головною метою регіональної політики держави¹. Одним із напрямків реалізації цієї програми є *фінансове вирівнювання регіонів*,

Мета фінансового вирівнювання — перерозподіл фінансових ресурсів владних рівнів таким чином, щоб уникнути вертикальних і горизонтальних фінансових дисбалансів.

Головним інструментом, за допомогою якого держава може розподіляти доходи між територіями, щоб підтримувати відсталі регіони за рахунок розвиненіших, є державний бюджет. Але участь держави у формуванні місцевих бюджетів не обмежується виділенням коштів з державного бюджету на підтримку слабших регіонів. Вона включає, зокрема, проведення відповідної податкової політики, а також реформування міжбюджетних відносин з метою забезпечення більшої автономності бюджетів нижчого рівня.

Особливістю системи державних фінансів у колишньому Радянському Союзі, включаючи й Україну, була незмінна практика розподілу головних джерел доходів у більшості республік між бюджетами різних рівнів, так зване розщеплення податків.

Розщеплення податків є побічним продуктом командної економіки, за якої центральний уряд здійснював чіткий контроль за рівнями видатків субнаціональних урядів, які виконували роль агентів центрального уряду та були його продовженням у досягненні цілей, визначених центральним економічним планом².

Отже, розщеплення податків слугувало і продовжує слугувати досягненню двох важливих бюджетно-фінансових цілей водночас — збалансуванню бюджетів субцентральних урядів та вирівнюванню їхньої податкоспроможності.

¹ Симоненко В. Регіональна соціально-економічна політика: сутність, структура, основні напрями реалізації // Економіка України - 1995 - №6. - С. 26-33.

² Група фінансового аналізу при Комітеті Верховної Ради України з питань бюджету // Бюджетний і Податковий огляд за четвертий квартал 1998 р. - С. 69.

В Україні обсяг застосування механізму розщеплення податків і дотацій як бюджетно-податкового інструменту для вирівнювання обласних бюджетів змінювався з року в рік. У 1994 р. всі прибуткові податки розщеплювались за 50-відсотковим нормативом (50 % - центру, 50 % - областям), а ПДВ і акцизи - за 20-відсотковим нормативом. Наслідком застосування єдиних нормативів по всіх областях була необхідність залучення дотацій як механізму досягнення повнішого вирівнювання обласних бюджетів. У 1994 р. двадцять дві з двадцяти семи адміністративно-територіальних одиниць одержували дотації, а сім були донорами.

У 1995-1996 рр. ПДВ відіграв роль головного регулятора. Частки ПДВ, одержані різними областями, були обернено пропорційні відносній податкоспроможності області. Біднішим областям дозволялося залишати собі всі надходження від ПДВ, зібрані на їхній території, а заможнішим адміністративно-територіальним утворенням, зокрема місту Києву, залишали лише невелику частку зібраних на їхній території надходжень від ПДВ. Як у 1995-му, так і в 1996 р., розщеплення податків по регіонах було урізноманітнено тим, що Автономній Республіці Крим та місту Севастополю дозволили залишити в своєму розпорядженні всі надходження від прибуткового податку з громадян та податку на прибуток підприємств, зібрані на їхній території, а також усі надходження від акцизів.

Іншим областям було дозволено залишити в своєму розпорядженні менші частки цих податків - 50 % прибуткового податку з громадян, 70 % податку на прибуток підприємств і 20 % акцизних зборів. Завдяки тому, що різним областям було надано різні частки ПДВ, завдання вирівнювання було виконано значно більшою мірою, ніж раніше, тож кількість областей - одержувачів дотацій скоротилась до 14 в 1995 р. та 12 у 1996 р.

Починаючи з 1997р., вся сума податку на прибуток підприємств зараховувалась до місцевих бюджетів. Податок на прибуток підприємств є надзвичайно важливим щодо наповнення місцевих бюджетів, підтримання їхньої фінансової незалежності. Протягом 1995-1999 рр. надходження по податку на прибуток підприємств становили 30-45 % від усіх доходів місцевих бюджетів.

У 1997 р. Україна майже відмовилася від практики розщеплення податків на рівні держа-

ва - область, схилиючись до системи розділення податків, за якої держбюджет має свої дохідні джерела, а обласні бюджети - свої.

З цього часу почались активні дебати: за чи проти розділення податків та за збереження старої системи розщеплення податків. Розщеплення податків - це добре чи погано? І якщо погано, то чому саме? Спробуємо відповісти на ці запитання.

Отже, за новою системою розподілення, доходи від ПДВ було визначено як джерело фінансування виключно держбюджету, а доходи від податків на прибутки громадян та підприємств було віддано в повне розпорядження обласних бюджетів. У певному розумінні надання окремих джерел доходів для фінансування різних рівнів бюджетів є крайньою формою розщеплення податків, за якої частки різних податків набувають значення нуля чи сто відсотків для різних рівнів бюджетів.

Цей новий розподіл доходів не посилив автономію областей, оскільки контроль за ставками оподаткування було збережено за центральним урядом. Однак в іншому розумінні завдяки розділенню податків обласні фінанси одержали певну додаткову ступінь свободи, оскільки сума одержуваних доходів тепер набагато більше залежала від ефективності оподаткування.

У 1997 р. акцизні збори ще розщеплювались у співвідношенні 50 : 50, але в 1998 р. від цієї практики також відмовились, і всі доходи від акцизів зараховувалися до держбюджету. В 1998 р. було збережено запроваджену попереднього року систему роздільних джерел фінансування. Бюджет 1999р. передбачав істотний відхід від системи роздільних джерел доходів, яка діяла перед тим протягом двох років, і повернення до традиційної системи розщеплення податків між центром та областями. Згідно з положеннями бюджету-99, всі надходження від ПДВ залишалися винятково за центральним урядом, але всі прибуткові податки, так само як акцизи, розподілятимуться між центром та областями, причому нормативи зарахування часток податків до обласних бюджетів істотно відрізнялися. Всі області одержували дотацію з центрального бюджету, а місто Київ залишалося донором¹.

У 2000 та 2001 роках Україна остаточно перейшла до розділення своїх доходів. Так, більшість податків - ПДВ, податок на прибуток підприємств та ін., повністю зараховуються до державного бюджету, а прибутковий податок, податок з власників транспортних засобів та плата за землю - до місцевих.

Чи дійсно нова система розподілення податків є ефективнішою в порівнянні з розщепленням? Відповідаючи на це запитання, спробуємо проаналізу-

вати та економетрично показати, що справді розщеплення податків в умовах України знижує ефективність регіональної політики, а саме призводить до викривлення результатів регіональної політики, значно впливає на стимули до збору різних податків.

Загалом диференційоване розщеплення податків не повинно мати значення, оскільки державні податкові служби відповідають за збирання всіх податків, що зараховуються до бюджетів усіх рівнів, а місцева влада теоретично не має прямих важелів впливу на процес мобілізації коштів до бюджету. Однак лише теоретично, - на практиці виявляється, що вона таки має неабиякий вплив, оскільки державні податкові інспектори мають фактично подвійне підпорядкування - формально вони підпорядковані лише центральному урядові, на службі якого перебувають, однак вплив на їхні дії місцевого органу влади, на території якого живуть і працюють, не слід недооцінювати.

Розщеплення податків ґрунтується на принципі походження, за яким місцеві органи влади мають фінансуватися, принаймні частково, за рахунок надходжень від податків, зібраних на території, яка перебуває під їхньою юрисдикцією. Розщеплення податків ставить також за мету досягти вирівнювання шляхом приділення більших часток податків менш заможним регіонам. Однак таке завдання стане недосяжним, якщо неможливо буде точно спрогнозувати обсяг надходжень від розщеплюваних податків. Випадкові або несподівані коливання обсягів надходжень призведуть до загострення проблеми географічних нерівностей у видатках, на відміну від альтернативної системи - створення фонду з цих коштів на вищому рівні органів влади й застосування трансфертів для фінансування органів влади нижчого рівня.

Відзначимо, що за концепцією розщеплення податків уряд бере до уваги відмінності між областями під час призначення коефіцієнтів, відповідно до яких податкові надходження розподіляються між місцевими та центральними бюджетами. Отже, норма розщеплення варіюється залежно від області. "Бідні" області з малими доходами отримують більшу частку від регульованих податків (до 100%), в той час як "багатим" областям дозволено залишити тільки невелику частину доходів, зібраних на їхній території.

Окрім розбіжності норми розщеплення по регіонах, вона різна для кожного окремого податку. Тому можуть виникнути перекося в податковому навантаженні, пов'язані з тим, що місцеві органи здатні впливати на збори тих податків, які йдуть більшою частиною до місцевих бюджетів. Так, місцеві податкові адміністрації можуть сконцентрувати свої зусилля на зборі одних податків і водночас послабити тиск на збори інших. Така ситуація виникає тому, що більшості українських підприємств бракує коштів на виплату всіх податків. І тому вони можуть вибрати - або виплатити

¹ Група фіскального аналізу при Комітеті Верховної Ради України з питань бюджету // Бюджетний і Податковий огляд за четвертий квартал 1998 р.-С. 71.

даний податок, або далі нагромаджувати заборгованість з цього податку та виплатити інший. Ця ситуація можлива через те, що в Україні дозволені довготермінові заборгованості, а малий готівковий оборот пояснюється бартерними розрахунками.

Отже, якщо система розщеплення неефективна, простежується така закономірність: кількість зібраних податків залежатиме від норми розщеплення, що свідчить на користь припущення про перекося у податковому навантаженні при такій системі розподілу¹.

Спробуємо протестувати цю гіпотезу економетрично.

Зазначимо, що в Україні чотири податки в сумі становлять близько 80 % від усіх бюджетних надходжень: податок на прибуток підприємств, податок на прибуток з громадян, податок на додану вартість та акцизи, тому загальну податкову базу можна апроксимувати з цими податками. Отже, якщо наша гіпотеза знайде підтвердження для цих чотирьох типів податків, то вона вважатиметься підтвердженою в цілому. Спробуємо тепер такі теоретичні міркування підтвердити економетричними моделями.

Побудуємо економетричну **модель надходжень за податком на прибуток підприємств в розрізі регіонів** та проаналізуємо, чи справді норма розщеплення впливає на кількість зібраних податків.

Аналіз та розробка економетричної

- **моделі надходжень за податком на прибуток підприємств у розрізі регіонів**

Як зазначалося раніше, ми припускаємо, що за умов збільшення норми розщеплення за податком на прибуток підприємств на користь місцевих бюджетів збільшаться і надходження за цим податком.

На відміну від аналогічних податків у розвинених країнах, в Україні він має дуже велике фіскальне значення. Це обумовлено передусім пропорціями в розподілі ВВП, які склалися історично: в централізовано-плановій економіці основну масу доходів бюджету становили надходження від державних підприємств і досить незначну - податки з населення, оскільки штучно обмежувався фонд споживання і збільшувався фонд нагромадження. В нинішніх умовах ймовірним є поступове вирівнювання між фондом споживання і фондом нагромадження, наслідком чого стане збільшення бюджетного значення прибуткового податку з громадян і зменшення податку на прибуток підприємств.

Податок на прибуток підприємств, крім значного фіскального значення, має широкі можливості

¹ Теоретичні аспекти викривлення бюджетних доходів внаслідок розщеплення податків можна знайти в статті Wayna Thiriska // Бюджетний огляд групи фіскального аналізу, 1998 р.

для регулювання і стимулювання підприємницької діяльності. Цей вплив може здійснюватись як завдяки диференціації ставок оподаткування за різними видами діяльності, так і завдяки наданню пільг у виробництві пріоритетних товарів. Але в нашій країні можливості щодо використання податку на прибуток як регулюючого фактора дещо обмежено його великим бюджетним значенням.

Цей податок стягується з усіх резидентів, а також з нерезидентів, які отримують доходи з джерелом їхнього походження в Україні. Об'єктом оподаткування податку на прибуток підприємств є прибуток, розрахований шляхом зменшення скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань. Ставка податку встановлюється в Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств" у розмірі 30 %.

Ми апроксимуємо податкову базу такими змінними: промисловий та сільськогосподарський випуски, заборгованість між підприємствами, середня заробітна плата, заборгованості із заробітної плати та кількість населення в області.

Щодо кожного з факторів, то наші припущення будуть такі:

- Збільшення промислового та аграрного випуску призведе до збільшення збору за податком на прибуток підприємств. Легко показати, що за умов сталої віддачі від масштабів виробництва прибуток прямо пропорційний випуску.

- Збільшення заробітної плати теж будемо вважати за фактор, який прямо впливатиме на збір за податком на прибуток підприємств. Зрозуміло, що збільшення заробітної плати може бути одним з наслідків збільшення прибутковості підприємств, а тому при поліпшенні економічних показників, напевно, зростатимуть і податкові платежі до бюджетів.

- Двома факторами, які негативно впливатимуть на надходження за податком на прибуток підприємств можна вважати заборгованість між підприємствами та заборгованість з виплат заробітної плати. Наприклад, можна припустити, що зростання заборгованості призводить до неліквідності активів, через що, в свою чергу, знижуються прибутки підприємств, а тому зменшуються податкові надходження.

- Останнім фактором у досліджуваній моделі є кількість населення в області. Очевидно, що за умов збільшення населення збільшуються прибутки всіх підприємств області, тому що збільшується попит на споживання виробленої продукції. Іншим поясненням впливу кількості населення на податкові надходження є ефект від масштабів виробництва. Зрозуміло, що за умов збільшення кількості виробленої продукції зменшуються витрати на одиницю продукції, а тому збільшуються прибутки підприємств. Отже, кількість населення позитивно впливає на суму податкових надходжень.

Отже, за нашими припущеннями, ми повинні отримати додатний зв'язок між надходженнями за податком та промисловим і аграрним випусками,

середньою заробітною платою, кількістю населення, що мешкає в області, та нормою розщеплення цього податку. Крім цього, ми повинні отримати від'ємний зв'язок між податковими надходженнями та заборгованостями між підприємствами, а також з виплати заробітної плати.

Технічно ми включаємо фіксовані ефекти для кожної області та кожного року для того, щоб врахувати неспостережені фактори, такі як, наприклад, відміну в забезпеченні ресурсами протягом досліджуваного періоду, зміни переліку розщеплених податків протягом року тощо.

У підсумку оцінимо таку регресію:

$$\begin{aligned} \text{RPCEPT}_{it} = & \alpha_i + \lambda_t + \beta_1 \cdot \text{TS}_{it} + \beta_2 \cdot \text{RPCIO}_{it} + \\ & + \beta_3 \cdot \text{RPCAGRO}_{it} + \beta_4 \cdot \text{RPCPAY}_{it} + \\ & + \beta_5 \cdot \text{RWAGE}_{it} + \beta_6 \cdot \text{RPCWA}_{it} + \beta_7 \cdot \ln(\text{POP}_{it}), \end{aligned} \quad (1)$$

де i – індекс для області; t – індекс для періоду часу; RPCEPT – реальні надходження за податком на прибуток підприємств на душу населення (тис. грн.)¹; TS – норми розщеплення для податку на прибуток підприємств; RPCIO – реальний промисловий випуск на душу населення (млн грн.); RPCAGRO – реальний с/г випуск на душу населення (млн грн.); RPCPAY – міжгалузеві заборгованості на душу населення (млн грн.); RWAGE – середня заробітна плата в області (грн.); RPCWA – заборгованості по виплаті з/п на душу населення (млн грн.); POP – кількість населення в області (млн чол.).

Мета економетричної оцінки цього рівняння – протестувати гіпотезу, що збільшення норми розщеплення на користь місцевих бюджетів призводить до збільшення надходження за податком на прибуток підприємств, тобто знак коефіцієнта при нормі розщеплення повинен бути додатний.

Результати статистичної оцінки регресії наведені в табл. 1.

Проаналізувавши цю модель, можна сказати, що досить велике значення коефіцієнта детермінації вказує на те, що варіацію залежної змінної можна на 93 % пояснити варіацією в незалежних змінних.

Значення F-критерію є більшим за критичне значення, що свідчить про адекватність побудованої моделі.

Значення d -статистики – 2,2, попадає в розрахований за таблицями проміжок від 1,7 до 2,3 (рівень значимості 0,01), це свідчить про відсутність автокореляції залишків, а, отже, ефективні оцінки параметрів.

Критичний рівень параметра міжгалузевих заборгованостей – 33,7 %; це означає, що він статистично незначимо відрізняється від нуля. Для

¹ Через те що області є різними за розміром, ми використовуємо посилення на населення, для того щоб уникнути неоднорідності часових рядів. Оскільки інфляція протягом 1995-1999 рр. була доволі високою, ми використовуємо реальні змінні, розраховані за допомогою дефлятора ВВП. Рівень цін припускається постійним для всіх областей.

Таблиця 1. Результати оцінювання регресії (1)

Залежна змінна: RPCEPT				
Метод: ЗНК (зважених найменших квадратів)				
Вибірка: 1995 1999				
Загальна кількість спостережень: 125				
Змінна	Коеф.	Ст помилка	t-Стат.	(p-value)
TS	0,563361	0,066044	8,530066	0,0000
RPCIO	0,029903	0,007959	3,757105	0,0002
RPCAGRO	0,038425	0,005549	6,924924	0,0000
RPCPAY	-0,004700	0,004879	-0,963335	0,3370
RWAGE	0,161676	0,091896	1,759336	0,0807
RPCWA	0,166701	0,077579	2,148783	0,0333
POP	397,7735	104,5096	3,806095	0,0002
Коеф. детермінації		0,934061		
Скоригов. коеф. детерм.		0,912082		
Стат. Дарбіна-Уотсона		2,200021		
F-статистика		219,5674		
Имов. (F-статистика)		0,000000		

параметра середньої заробітної плати критичне значення – 8 %, тому він є статистично значимим, але при не дуже великих рівнях довіри. Критичне значення всіх інших параметрів менше за 5 %. Це означає, що всі їхні коефіцієнти статистично значимо відрізняються від нуля.

Модель показує, що збільшення середньої заробітної плати на 1 грн. приводить до збільшення надходжень за податком на прибуток підприємств на 0,16 грн. на душу населення. Коефіцієнт статистично значимий.

Коефіцієнти випуску промислової та сільськогосподарської продукції статистично значимі при будь-якому рівні довіри. Справді, ці коефіцієнти – одні з найголовніших, що впливають на надходження за податком на прибуток підприємств. Отже, за умов збільшення промислового та сільськогосподарського випуску на 1 грн. збори податку збільшаться на 0,3 та 0,38 грн. в розрахунку на душу населення.

Ймовірність того, що коефіцієнт заборгованості між підприємствами дорівнює нулю, – 34 %. Це свідчить про те, що цей параметр не є статистично значимим. Тому ми можемо сказати, що його коефіцієнт статистично незначно відрізняється від нуля. Отже, його вплив, очевидно, дорівнює нулю.

Для коефіцієнта заборгованості з виплат заробітної плати спостерігається додатний зв'язок зі сплатою податку на прибуток підприємств. Таку розбіжність з нашими вихідними припущеннями можна пояснити особливостями діяльності більшості українських підприємств. Так, очевидно, виникнення заборгованостей можна пояснити намаганнями сплатити податки за рахунок грошей з фонду заробітної плати. В середньому ми додатково отримуємо 0,17 грн. податкових надходжень за умов збільшення заборгованостей на 1 грн.

Також цей коефіцієнт є значимим при будь-яких достатньо великих рівнях довіри.

Кількість населення в області також є чинником, який позитивно впливає на кількість податкових надходжень. Вони збільшуються на 0,398 грн. за умови збільшення населення на 1 млн чол. Цей коефіцієнт є статистично значимим.

Норма розщеплення податку на прибуток підприємств має додатню кореляцію з надходженнями за цим податком. Більше того, коефіцієнт норми розщеплення виявився досить великим - за умов збільшення норми на один процентний пункт надходження збільшуються на 0,56 грн. на душу населення в реальному виразі (в грн. 1995 р.). Цей коефіцієнт є статистично значимий.

У підсумку можна зробити висновок, що норма розщеплення серед інших чинників має істотний вплив на надходження за податком на прибуток підприємств. Нашу гіпотезу підтверджено.

Аналіз та розробка економетричної моделі надходжень за прибутковим податком з громадян у розрізі регіонів

Тепер проаналізуємо, як впливає норма розщеплення на надходження за прибутковим податком з громадян. В економічно розвинених країнах цей вид податку відіграє суттєву роль у формуванні доходів бюджету. Порівняно з цими країнами в Україні питома вага такого податку менша, що є наслідком відповідних пропорцій розподілу ВВП на фонд заробітної плати та прибуток. Однак прибутковий податок відіграє значну роль у податковій системі України.

Перевагою цього податку є його соціальна справедливість, оскільки він ставить рівень оподаткування в пряму залежність від обсягу доходів платників. Крім того, за допомогою прогресивних ставок і пільг в оподаткуванні можна зменшувати податковий тягар для малозабезпечених верств населення і посилювати для осіб з високими доходами. А недоліком є значні можливості для платників у заниженні оподаткованого доходу і в ухиленні від сплати податку. Особливо це стосується оподаткування доходів від підприємницької діяльності.

Платниками такого податку є фізичні особи. Об'єктом прибуткового податку є сукупний дохід за календарний рік, отриманий як на території України, так і за її кордонами. Ставка податку варіюється залежно від розміру доходу і встановлюється Законом України "Про прибутковий податок з громадян". Але на дохід, отриманий не за місцем основної роботи, встановлюється єдина ставка податку - 20 %.

Як уже зазначалося, будемо апроксимувати податкову базу цього податку з такими змінними: промисловий та сільськогосподарський випуски, заборгованість між підприємствами, середня заробітна плата, заборгованості із заробітної плати та кількість населення в області.

Нагадаю, що за нашими вихідними припущеннями ми повинні отримати додатний зв'язок між надходженнями за податком та промисловим і аграрним випусками, середньою заробітною платою, кількістю населення, що проживає в області, та розщепленням цього податку.

Також ми повинні отримати від'ємний зв'язок між податковими надходженнями та заборгованостями між підприємствами, а також з виплати заробітної плати.

У підсумку оцінимо таку регресію:

$$\begin{aligned} \text{RPCPIT}_{it} = & \alpha_i + \lambda_t + \beta_1 \cdot \text{TS}_{it} + \beta_2 \cdot \text{RPCIO}_{it} + \\ & + \beta_3 \cdot \text{RPCAGRO}_{it} + \beta_4 \cdot \text{RPCPAY}_{it} + \\ & + \beta_5 \cdot \text{RWAGE}_{it} + \beta_6 \cdot \text{RPCWA}_{it} + \beta_7 \cdot \ln(\text{POP}_{it}), \end{aligned} \quad (2)$$

де i – індекс для області; t – індекс для періоду часу; RPCPIT – реальні надходження за прибутковим податком з громадян на душу населення (тис. грн.); TS – норми розщеплення для податку на прибуток підприємств; RPCIO – реальний промисловий випуск на душу населення (млн грн.); RPCAGRO – реальний с/г випуск на душу населення (млн грн.); RPCPAY – міжгалузеві заборгованості на душу населення (млн грн.); RWAGE – середня заробітна плата в області (грн.); RPCWA – заборгованості з виплати з/п на душу населення (млн грн.); POP – кількість населення в області (млн чол.).

Отже, мета економетричної оцінки цього рівняння - протестувати гіпотезу, що збільшення норми розщеплення на користь місцевих бюджетів зумовить збільшення надходження за прибутковим податком з громадян. Тобто знак коефіцієнта повинен бути додатний.

Результати статистичної оцінки регресії вказані в табл. 2.

Проаналізувавши цю модель, можна сказати, що досить велике значення коефіцієнта детермінації вказує на те, що варіацію залежної змінної можна на 94 % пояснити варіацією в незалежних змінних.

Таблиця 2. Результати оцінювання регресії (2)

Залежна змінна: RPCPIT				
Метод: ЗНК (зважених найменших квадратів)				
Вибірка: 1995 1999				
Загальна кількість спостережень: 125				
Змінна	Коеф.	Ст. помилка	t-Стат.	Ймов.
TS	281,1075	20,50465	13,70945	0,0000
RPCIO	-0,701691	3,449711	-0,203406	0,8391
RPCAGRO	14,01021	2,565772	5,460427	0,0000
RPCPAY	10,88077	1,912836	5,688293	0,0000
RWAGE	303,3113	41,29641	7,344738	0,0000
RPCWA	-10,45589	34,24864	-0,305294	0,7606
POP	114470,9	42475,21	2,695006	0,0079
Коеф. детермінації		0,943095		
Скоригов. коеф. детерм.		0,924126		
Стат. Дарбіна-Уотсона		2,294954		
F-статистика		256,8828		
Имов. (F-статистика)		0,000000		

Значення F-критерію є більшим за критичне значення, що свідчить про адекватність побудованої моделі. Значення d-статистики - 2,29 попадає в розрахований за таблицями проміжок від 1,7 до 2,3 (рівень значимості 0,01); це свідчить про відсутність автокореляції залишків, а отже, ефективні оцінки параметрів.

Критичне значення всіх параметрів, крім промислового випуску та заборгованостей з виплати заробітної плати, менше за 1 %; це означає, що всі їхні коефіцієнти статистично значимо відрізняються від нуля.

Як уже зазначалося, дохід по областях можна апроксимувати середньою заробітною платою. Коефіцієнт статистично значимий при будь-якому рівні довіри. Справді, цей коефіцієнт один з найголовніших серед тих, що впливають на надходження за прибутковим податком. Модель показує, що збільшення середньої заробітної плати на 1 грн. веде до збільшення надходжень за прибутковим податком з громадян на 0,303 грн. на душу населення.

Коефіцієнт с/г випуску статистично значимий при будь-якому рівні довіри. За умов збільшення с/г випуску (за інших рівних умов) на 1 грн., збори податку збільшаться на 0,014 грн. в розрахунку на душу населення.

Ймовірність того, що коефіцієнти промислового випуску та заборгованостей з виплат заробітної плати дорівнюють нулю — відповідно 84 % та 76 %. Це свідчить про те, що ці параметри статистично незначимі відрізняються від нуля. Отже, їхній вплив, очевидно, дорівнює нулю.

Коефіцієнт для заборгованості між підприємствами має додатне значення. Це можна пояснити особливостями діяльності більшості українських підприємств. Справді, в теперішній ситуації багато підприємств використовують практику взаємозаліків та бартерних операцій. Тому додатне значення цього коефіцієнта вказує не на збитки підприємств, а навпаки, на намагання діяти в умовах специфічної ситуації, що склалася в Україні на даний момент. Отже, при збільшенні заборгованостей на 1 грн. ми отримуємо додатково 0,011 грн. в розрахунку на душу населення. Коефіцієнт є статистично значимим.

Кількість населення в області також є чинником, який позитивно впливає на кількість податкових надходжень. Вони збільшуються на 1140,47 грн. за умови збільшення населення на 1 млн чол. Цей коефіцієнт є статистично значимим.

Норма розщеплення податку на прибуток підприємств має додатну кореляцію з надходжен-

нями за цим податком. За умов збільшення норми на один процентний пункт, надходження збільшуються на 0,281 грн. на душу населення в реальному виразі (в грн. 1995 року). Цей коефіцієнт є статистично значимим.

У підсумку можна зробити висновок, що норма розщеплення серед інших чинників має великий вплив на надходження за прибутковим податком з громадян. Такі ж самі результати було отримано і за економетричними моделями за акцизами та податком на додану вартість.

Висновки

Отже, всі гіпотези щодо додатного впливу норми розщеплення на надходження за податками підтвердилися. Більше того, коефіцієнти норми розщеплення для всіх чотирьох податків статистично значимо відрізняються від нуля. Тобто всі оцінки виявились адекватними та прогнозованими. Цей факт ще раз підтверджує справедливість наших міркувань щодо можливості місцевих органів впливати на збори "потрібних" податків. І хоча на папері органи, що збирають податки, підпорядковані та підзвітні уряду, насправді виникає подвійне підпорядкування. Це відбувається тому, що збирачі податків мешкають на тій самій території, де збирають податки, тому автоматично стають залежними від місцевих органів.

Отже, ми показали, що норма розщеплення впливає на податкові зусилля місцевих органів влади. Таким чином, ми маємо емпіричні докази того, що розщеплення веде до перекосів у податковому навантаженні. Тому на практиці відбувається викривлення, яке негативно відбивається на податковій системі, а отже, і на всій економіці України.

Щоб запобігти тим негативним ефектам, які виникають у результаті розщеплення податків, залишається або зовсім відмовитися від такої практики, що й було зроблено протягом останніх двох років, або перейти до однакової норми розщеплення для всіх податків. У такому випадку постає нова низка проблем, пов'язаних із встановленням цієї норми, а також з механізмами розподілення коштів.

Тому на сьогоднішній день краще повністю перейти на практику міжбюджетних трансфертів, яка добре зарекомендувала себе в багатьох країнах світу, в тому числі і в країнах СНД. Така практика визнана багатьма спеціалістами як більш прогресивна, ніж практика розщеплення податків, що дісталася нам у спадок від колишнього Радянського Союзу.

1. Єніфанов А., Сало І. Регіональна економіка.- К.: Наукова думка, 1999.
1. Симоненко В. Регіональна соціально-економічна політика: Сутність, структура, основні напрями реалізації // Економіка України-1995-№ 6.
3. Група фінансового аналізу при Комітеті Верховної Ради України з питань бюджету // Бюджетний і Податковий огляд за четвертий квартал 1998 року.

4. Василік О. Д. Державні фінанси України.- К.: Вища школа, 1997.
5. Василь Кравченко. Місцеві фінанси України.- К.: Знання, 1999.
6. Державні фінанси: Теорія і практика перехідного періоду в Центральній Європі / За ред. Юрая Немеца. К.: Основи, 1998.
7. Лук'яненко І. Г., Городніченко Ю. О., Краснікова Л. І. Економетричні підходи до аналізу фінансової програми

- місцевих органів влади України- К.: ВД "KM Academia", 2000.- 122с.
8. Лук'яненко І. Г., Краснікова Л. І. Економетрика. Теорія та практика.-К.: Знання, 1998.-493 с.
9. Налоги и налогообложение.- Под ред. И. Г. Русаковой.
10. Закон "Про бюджетну систему України".
11. Закон "Про місцеве самоврядування в Україні".
12. Закони про Державний бюджет України на 1994-2001 роки.
13. Baltagi V. H. Econometric Analysis of Panel Data. John Wiley & Sons, 1999.-253 с.
- H.Greene W.H. Econometric analysis,- 4th. ed. Prentice Hall, 2000.-1003с.

Gorodnichenko Yu. O., Tokarchuk T. V.

THE IMPACT OF TAX SHARING ON THE EFFECTIVENESS OF THE LOCAL POLICY

This article analyzes the impact of tax sharing on the fiscal behavior of local governments. Econometric investigation shows that tax sharing leads, ceteris paribus, to uneven tax burden, thus resulting in less efficient budget policy in Ukraine.